

m) alakíthatták/ásták be a palánk (néhol 1,5 m-re is lenyúló!) függőleges gerendaelemeit. Kérdéses azonban, hogy az ebbe az enyhén ereszkedő felületű rétegbe mélyülő, laza, téglás betöltésű hosszanti beásás (ezt, ha volt, a XXIII. szelvényben a modern vízvezeték beásása tette tönkre) értékelhető-e egy, a palánkkal egyidős (s azzal egy időben megszüntetett) árokként. Az értelmezést bonyolítja, hogy a fal melletti cölöpsortól Ny-ra (sőt, az utóbbi „árokban” is) mutatkoztak, általában kisebb átmérőjű cölöplyukak.

Az ugyanakkor bizonyos, hogy a megfigyelt cölöplyukak az É-i toronytól mért kb. 20 m-es szakaszon egy markáns, D felé 100 cm-ről 50 cm-re elvékonyodó, barnásvörös, erősen téglatörmelékes rétegbe mélyülnek – ez utóbbit egyértelműen a várfal (már hiányzó, téglából emelt felső része) 16. századi (talán az ostromokkal is kapcsolatba hozható) pusztulásával, leomlásával hozhatjuk kapcsolatba. Épp emiatt vált szükségessé annak egy külső faszerkezettel való erősítése. Tulajdonképp ez utóbbi számít a terület É-i harmada legkorábbi vastag rétegének. Alatta már egyre inkább vízszintes helyzetű, vékonyabb téglatörmelékes/faszenes/hamus/habarcos rétegcsíkok utalnak a fal (felületének) pusztulására, javítására – azaz az árok késő középkori „rendeltetesszerű” használatára – míg közülük az alsók a fal építésével hozhatók kapcsolatba. Az általaj a területen 103,5–104 m-es szinten jelentkezett, az alapozási árok és az alapozás maga a 36. árokban volt vizsgálható, ahol 101,4 m-nél annak alját is meghatározhattuk.

A várfal középső része előtti területen – az előzőkhöz képest szélesebb XXX., XXIX. és XXXI. szelvényekben – a felszín emelkedése miatt már nem sikerült dokumentálni az előzőekben leírt várfal előtti cölöplyuk-rendszer egészét, csupán néhány mélyebbre nyúló palánknyom maradt meg. Itt az 1980-as évek ásatai során az azt fedő barna, faszenes, törmelékes „késő hódoltság kori” (vagy még későbbi) réteget azonban csak részben bontottuk el, ebből most a XXIX. szelvény területén egy nagy méretű, többszörösen profilált 15. századi kapukeret-elem került elő. Minden bizonnyal ez a réteg töltötte ki azt az itt is végig (főként a szelvényprofilokban) megfigyelt, a várfaltól átlag 4 m-re, azzal párhuzamosan húzódó V-alakú, azaz árokyszerű beásást, amely kapcsolatban hozható a főleg a XXX. szelvényben jól dokumentált, kisebb méretű, átlagban 15 cm átmérőjű cölöpsor alkotta külső palánkjelenséggel. Ez az árokjellegű beásás szakítani látszik néhány vékonyabb, egyenmű szürke, illetve faszenes-paticos réteget, s különösen egy további jellegzetes feltöltődést, melyet több helyen a várfal melletti 3–4 m széles sávban nagy felületen tárhattunk fel. Ez egy markáns vörösbarna színű, szerves eredetű, korhadékos, függőleges repedéseivel vízjárásra utaló, néhol közel 50 cm vastag lerakódás, melyet nem tudunk másképp értelmezni, mint a várárok egy, időszakosan lefolyás nélküli szakaszának emlékét. Sajnos e szerves réteg másutt, mélyebben is előfordul, s feltűnését nem lehetett mindenhol kapcsolatba hozni egymással. Valószínűleg ugyancsak korábbi ennél az ároknál/palánknál az az égett, hamus rétegsor, melyet főleg a szelvények Ny-i, 2 m széles sávjában lehetett dokumentálni, s mely már az árok – valamilyen 16–17. századi pusztuláshoz köthető – alsó lerakódásaként értékelhető. Ez alatt általában törmelékes feltöltés volt megfigyelhető az elért, 104,4 m-ig (az általaj a korábbi 9. árokban 103,6 m-nél jelentkezett).

Végül a terület D-i szakaszán nem csupán a kései (17. századi), illetve modern beásásokkal zavart betöltési rétegeket kutattuk, itt ugyanis a két Ny-i (2013/3. és 4.) szelvényben fel-

tártuk a templom cinteremfalának újabb, íves szakaszát is, két K-i támpillérrel. A rétegek itt a két fal között egykor húzódott egykori árok jellegéből következően K-ről Ny felé előbb estek, majd emelkedtek. Közvetlenül a felszín alatt cölöplyukakra bukkantunk, melyek azonban (hasonlóan az itt volt korábbi 11. árokban megfigyeltékhez) nem illeszkedtek a korábban leírt rendszerbe. A legfelső, illetve a középső részt kitöltő felső faszenes-téglás feltöltés alatt (ebbe a 2013/1. szelvény területén egy ovális gödör, a 2013/2 DNy-i felén egy, a bontás során részben roncsolt, melléklet nélküli sír is mélyült) téglás-köves omladék jelentkezett a falak előtt. Majd a cinteremfalhoz csatlakozó részen különösen É-on jól megfigyelhető volt egy újabb, barnás, vízjárta lerakódás, mely alatt kifejezett törmelékreteget vágunk át – ez különösen jól megfigyelhető volt a 2013/5. szelvényben (ahogy a korábbi 2008/1. szelvényben is). Utóbbiból – melynek alját már nem értük el, ugyanis a kőritőfal bemutatása nem szerepel a helyreállítási tervekben – egy gótkus bordaindítást emeltünk ki. A várfal D-i szakaszához kifutó rétegsorok elemzéséhez és értékeléséhez további mélyítésre lett volna szükség, ezt azonban a mai iskola melletti járdához kifutó új felvezető út építése nem tette szükségessé. Végül meg kell említeni, hogy a cinteremfal Ny-i oldalán már közvetlenül a felszín alatt jelentkezett a (valószínűleg bolygatatlan) lösz, azaz annak építéskor a természetes felszínt itt bizonyára függőlegesen lemetszették.

Kutatóblokk a DK-i várfal K-i része előtt

A statikus tervező kérésére nyitottuk az 1,5×3,5 m-es, a várfalra merőleges 2013/7. árkot a D-i saroktoronytól 5 m-re Ny felé. Itt a felső, részben téglás, talán 18. századi omladékreteg alatt egy cölöplyukat találtunk a falsíktól mintegy 0,8 cm-re, amely 16–17. századi feltöltésbe mélyült. Alatta talán a hódoltság kora elejére helyezhető faszenes-törmelékes réteget vágunk át, majd hasonló rétegcsíkokat (faszenes, vörös téglatörmelékes), amelyeket a DNy-i fal megfelelő szakasza előtt is találtunk. A téglafalazat alja 107,5 m-nél jelentkezett, ettől lefelé kevert lösz támaszkodott az itt még rakott kőfalazathoz, a biztosan bolygatatlan lösz egy sárga, agyagos réteg alatt, a fal alapozásának 105,1 m-nél megtalált alján jelentkezett csupán.

Munkatársak: dr. Mordovin Maxim régész, Fazekas András, Herbst Anna, Hegyi Dóra, Kollonics Bence, Mag Hella és Nádaai Zsófia régészhallgatók.

FIELD ISTVÁN

167. Ófehértó, Kis-Csere-dűlő (MOL 26. lh.), Tukos, Román gázvezeték 20. lh. (KÖH 57090)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U, N

2013. október–november havában a nyíregyházi Jósa András Múzeum szakemberei a Földgázszállító Zrt.-vel kötött szerződés alapján megelőző feltárásokat folytattak a Magyar-román D 300-as kiváltó gázvezeték Nyíregyháza–Nyírgyulaj közti szakaszán. Ennek során az előzetes régészeti terepbejárás során lokalizált, illetve adattári lelőhelyek vizsgálatára került sor Hodász, Kántorjánosi, Nyírcsaholy, Nyírgyulaj és Nyírmegyegyes határában.

2013. október 22–28. között feltárást végeztünk a fent nevezett 20. sz. lelőhelyen. A gázvezeték nyomvonalaiban húzott 2,5 m széles, homokos felszínű szelvényben, a lehumusztolt 327 m²-nyi területen tudunk kutatni. Az előkerült objektumok

zöme a késő népvándorláskorra (1 cölöplyuk, 3 gödör, 2 ház, 2 kemence) és a középső neolitikumra (1 ház, 2 gödör, 1 árok) datálhatóak. Utóbbiból származó leletek egy része a Szamos vidéki festett kerámia kultúrkörébe tartozik.

PINTYE GÁBOR

168. Ópusztaszer, Kisműrét-É (KÖH 33614)

(Csongrád megye) Sza?

Az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark területére tervezett Vendégforgalmi kiszolgáló épület, Látogatóközpont, Karbantartó- és örökségműhely létesítéséhez kapcsolódó beruházásokhoz előzetes régészeti dokumentáció összeállítására volt szükség. A tanulmány elkészítéséhez kapcsolódó terepi munkálatokat 2013. augusztus 22-én kezdtük el.

A tervezett beruházások az Emlékpark területén több helyen földmunkával járó változtatásokat jelentettek. Az Emlékpark DNy-i részén tervezett Karbantartó- és örökségműhely közelében elhelyezkedő Kisműrét-É szarmata kori lelőhely kiterjedésének terepbejárással és kis méretű, szisztematikus mintavételi gödrök létesítésével történő pontosítása volt a cél.

A vizsgált területet a munka elvégzésekor erdő és hozzá kapcsolódó erőtéljes aljnövényzet fedte. Ez a terület terepbejárásra alkalmatlan volt. Az emlékpark területén kívül, D-i irányba található földterületek sem bizonyultak terepbejárásra alkalmasnak, mivel egy részén legelő, másik részén tarló helyezkedett el. A lelőhely kiterjedésének pontosítása érdekében, azokon a területeken, ahol sem a terepbejárás sem egyéb lelőhelydiagnosztikai módszer alkalmazására nem volt alkalmas terepviszony, a tervezett beruházással érintett részeket öt különböző ponton kis felületű mintavételi gödröket nyitottunk (lapátpróba). A megnyitott szelvényekben, négy esetben, 15–20 cm mélységben a világossárga homokos altalaj jelentkezett, helyenként talajlazító és szántásnyomokkal. Az ötödik mintavételi gödörben az erdőtelepítéshez talajlazítóval átforgatott réteg alatt, a többi szelvénytől eltérő módon, a mai felszíntől 45 cm mélységben egy rendkívül kötött állagú, sötétbarna homokos talajréteg jelentkezett. Leletanyagot ugyan nem tartalmazott és egyértelműen beásás sem rajzolódott ki, de az eltérő talajszerkezet utalhat egy régészeti jelenség visszatöltődésére (pl.: vízlevezető árok). Ennek alapján feltételezhető, hogy a lelőhely kiterjedése ebbe az irányba növekszik.

Munkatárs: Molnár Zsolt.

SÓSKUTI KORNÉL

169. Öreglak, Öreglaki Állami Gazdaság (KÖH 47983)

(Somogy megye) Kk, Kú

A kaposvári múzeum numizmatikai anyagának rendezése során egy kisebb zacskó érmét találtunk Öreglak megnevezéssel, valamint két kisebb feljegyzéssel. Az éremlelet a lelőhely-adatbázisban nem szerepel, a fenti lelőhely néven török kori sírról tesznek említést. A feljegyzésekből és visszaemlékezésekből az alábbi derül ki: 1966-ban hídmérleg építése közben, egy 2×2 m-es szelvényben, 150–160 cm-es mélységben szabályos irányú csontvázak voltak. A helyszínen dolgozó munkások összevették az érméket, nem sikerült mindet összegyűjteni. Az egyik sír mellett, aminek tájolása DNy–ÉK volt, deréktájon kerültek elő valamilyen vászonanyagban, egy gombócban az

érmék. A leletben eredetileg 67–70 db pénz lehetett, jelenleg 60 db érmét leltározunk be, és helyeztünk el a Numizmatikai Gyűjteményben. A leletben magyar dénárok, osztrák garas és krajcár, erdélyi és lengyel garasok, valamint ragúzai dénárok vannak. Az érmék kibocsátási ideje: 1492–1660.

VARGA MÁTÉ

170. Öreglak, Templom (KÖH 85829)

(Somogy megye) B, Á, Kk

A Somogyvár–Öreglak–Lengyeltóti aggregációs optika elektronikus hírközlési építmény földmunkáinak idején 2013. június 4–5-én régészeti felügyeletet végeztünk Öreglak községben. Közvetlenül a templom mellett, attól ÉNy-i irányban, egy kb. 30 m-es szakasról, a járda és az úttest között, a bolygatott földben több régészeti leletet (állatcsont, kerámia) is gyűjtöttünk. A kerámiák a 13–15. századból származnak, 3 töredék az urnamezős kultúrához köthető. A lelőhelyet kiterjesztettük a templom területére is, mert felmerült annak középkori eredete. A lelőhely mérete kb. 90×40 m.

VARGA MÁTÉ

171. Órtilos, Bogárdi-dűlő Dél (KÖH 84491)

(Somogy megye) Kk

A Csongói kistérségben a szélessávú optikai körzethálózat fejlesztéséhez készült előzetes régészeti dokumentáció részét képező terepbejárást 2013. június 25–27. között végezték el az MNM NÖK munkatársai. A terület sávos bejárása a tervezett nyomvonal tengelyétől 50–50 m-es sávban történt, mely összesen 19 régészeti lelőhelyet érintett. A vizsgált szakaszok mezőgazdasági művelés alatt álló területein változó feltételekkel és eredményességgel lehetett a terepbejárást elvégezni.

Órtilos közigazgatási területének K-i részén, az Órtilosba vezető 68118 j. út É-i oldalán, egy kukoricatáblát bejárva késő középkori kerámiatöredékeket találtunk. A magas kukoricásban, rossz megfigyelési körülmények mellett kíséreltük meg lehatárolni a korábban ismeretlen régészeti lelőhelyet.

Munkatársak: Melis Eszter régész, Lakatosné Sövegjártó Erika és Spolár Erika technikusok.

TOKAI ZITA MÁRIA

172. Ósagárd határa (Nógrád megye) I

A Magyar–szlovák DN 800 gázszállító tranzit vezeték építése kapcsán a település határában az alábbi lelőhelyek kutatását végezték el a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ munkatársai.

Széles-mező (2. lelőhely) (KÖH 78915): 2013. május 9-én elvégeztük a lelőhelyen a 045/22–25 hrsz.-ú ingatlanokon a próbafeltárást. A feltárt terület: 361,66 m² nagyságú volt, ebből pozitív 21,61 m² volt.

A lelőhely Ósagárd külterületén, a település szélétől 900 m-rel Ny-ra található, a Széles-mező elnevezésű, K–Ny-i irányú domb tetején, az erdősávtól D-re. A lelőhely közepén, a 31+260 és a 31+442 km szelvények között nyitott területen 1 régészeti jelenséget találtunk. A területen a megfigyelt humuszvastagság 30–70 cm között volt.